

Одлуком Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Пале, Универзитета у Источном Сарајеву, број 1018/22 од 10. 5. 2022. године, именована је Комисија за оцјену и одбрану урађене докторске дисертације кандидаткиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” (у даљем тексту: Комисија)¹ у сљедећем саставу:

1. др Сања Мацура, редовни професор, Српска књижевност и култура с компаратистиком и теоријом књижевности, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци,
2. др Саша Кнежевић, редовни професор, Специфичне књижевности (Српска књижевност), Филозофски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву и
3. др Жељка Пржуљ, доцент, Специфичне књижевности (Српска књижевност), Филозофски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву.

Комисија је прегледала и оцијенила докторску дисертацију и о томе подноси Наставно-научном вијећу Филозофског факултета Пале Универзитета у Источном Сарајеву сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ **о оцјени урађене докторске дисертације**

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у одређеној научној области

Докторска дисертација мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” већ својим насловом указује на природу истраживачког поступка. Проза Слободана Селенића је, од времена када је настајала и објављивана, па до данас, изазвала многе књижевно-критичке реакције, међусобно различите, које сежу од потпуног одобравања до строгог и негативним тоновима обојеног критицизма. Истовремено хваљен и куђен, из књижевних и политичких разлога, Слободан Селенић је својим романескним опусом – *Мемоари Пере богаља* (1968), *Пријатељи са Косанчићевог венца* (1980), *Писмо-глава* (1982), *Очеви и оци* (1985), *Timor mortis* (1989), *Убиство с предумишљајем* (1993) и *Малајско лудило* (2003) – дао оквир унутар којег су се сусретала и сукобљавала различита поимања свијета и одрази слике тог свијета, преломљених кроз ликове и њихове судбине. Библиографија радова о овим романима броји на стотине јединица, што је, уз већ одбрањене магистарске и докторске радове те објављене тематске зборнике радова и научне монографије, утицало на неопходност успостављања јасне премисе, те прецизног оквира и координата за даље истраживање.

¹Комисија има најмање три члана од којих најмање један није у радном односу на Универзитету

Сама синтагма „поетика прозног писма“ условила је да рад буде усидрен у књижевнотеоријску раван, уз залажење у књижевноисторијске рукавце када је то било неопходно. Водећи рачуна о претходним истраживањима поетике романа овога писца, кандидаткиња је методолошку основу рада поставила тако да корпусу приступи из другачијег угла, да га сагледа на нов начин и да њени закључни буду нов допринос проучавању не само поетике Селенићевог прознога писма, него поетичких константи епохе којој је припадао. Истраживање је потпомогнуто добро одабраном предметном и општом литературом кроз коју се кандидаткиња кретала у складу с постулатима академског истраживања.

Суштински, значај и допринос докторске дисертације „Поетика прозног писма Слободана Селенића“ кандидаткиње мр Валентине Вукмировић Стефановић, у односу на актуелно стање у научној области којом се бави, проистиче из двосмјерности истраживачког поступка у којем су обједињени различити методолошки приступи чији је резултат такав да доприноси даљем тумачењу предметне проблематике.

2. Оцјену да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Докторска дисертација мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића“ резултат је оригиналног научног рада кандидаткиње у области поетичких и књижевноисторијских истраживања. Оригиналноост научног рада заснива се на претпоставци да ова тема до сада није била у овом облику и на овај начин истражена презентована као резултат ниједне научне студије. Специфичност теме захтијевала је од кандидаткиње оригиналан приступ проблему и специфично комбиновање различитих научних метода у остваривању тог задатка.

Неминовно је било прилагођавање уобичајених научних метода самом раду, а то захтијева немали степен оспособљености кандидаткиње, како за самосталан истраживачки поступак, тако и за спремност за нов или барем отворен приступ тумачењу.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у одређеној научној области

Вукмировић, В; Вучетић, А. *Пирамидална структура збирке песама Рез Васка Попе, Кораџи*, Часопис за књижевност, уметност, културу, Крагујевац, 2006, 48-59.

Вукмировић, В. *Методика припреме за извођење наставне јединице из српског језика и књижевности, Јован Јовановић Змај, Булићи, Тумачење књижевног дела и методика наставе*, Уџбеник из методике наставе, други део, приредила Оливера Радуловић, Одсек за српску књижевност и језик, Филозофски факултет,

Нови Сад, Орфеус, Нови Сад, 2009, 554-568.

Вукмировић Стефановић, В. *Слика грађанског света у романима Слободана Селенића Пријатељи, Убиство с предумишљајем и Малајско лудило, Pgilologia Mediana*, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, година III, број 3, 2011, 165-179.

Вукмировић Стефановић, В. *Радослав Братић – Јоковићев изабрани писац*, Књижевна и теоретска мисао Мирољуба Јоковића, Часопис за књижевност, уметност, науку и културу Рашка, XLVII, бр. 42, 2018, 64-69.

4. Оцјену о испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тему (по поглављима)²

Докторска дисертација мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” има 203 странице компјутерског текста стандардног прореда, организованог у девет поглавља: *Књижевни контекст у коме је стварао Слободан Селенић, Методолошки оквир, Рецепција романа Слободана Селенића, Тематско-мотивска анализа Селенићевих романа, Техника пронађеног рукописа, Закључак Литература, Биографија аутора, Прилози (Подаци о аутору и изјаве)*.

У поглављу *Књижевни контекст у коме је стварао Слободан Селенић (7–24)*, се, поред појашњења избора теме, књижевноисторијски ситуирају писац и његов корпус. Понешто преширокиим захватом, кандидаткиња на основу релевантне и добро одабране литературе даје преглед књижевног стваралаштва на српској књижевној сцени у вријеме појављивања и активног дјеловања Слободана Селенића. Указује се на међусобну повезаност, контакте и утицаје који су преовадавали у другој половини прошлог вијека. Посебан дио ове цјелине рада посвећен је уводу у тему Селенићеве прозе и у њему се налази заматак касније развијеног поглавља које се бави тематско-мотивском равни предметног корпуса.

Друго поглавље, *Методолошки оквир (25–27)* је најкраће у раду. Оно доноси приказ предмета истраживања, циљева истраживања, те приступа предмету истраживања. Кандидаткиња у њему појашњава методе које су кориштене у изради тезе и настоји образложити не само њихов избор и функцију, него и практичну сврху у изради рада. У овом сегменту рада наведене и оне научне публикације које су већ омеђиле трасу за истраживање поетике романа овога псица. Кандидаткиња наводи који су то слојеви предмет њене посебне истраживачке пажње те на који начин и којим методама им приступа из угла који је другачији од досадашњих.

²Испуњеност обима и квалитета у односу на пријављену тему, нарочито, треба да садржи: аналитички и системски прилаз у оцјењивању истраживачког постављеног предмета, циља и задатака у истраживању; испуњеност научног прилазу доказивања тврдњи или претпоставки у хипотезама, са обрадом података

Треће поглавље, *Рецепција романа Слободана Селенића (27–50)* нуди исцрпан преглед текстова и реакција које је изазвала прозова овога писца. Обим предметне библиографије условио је нужност проналажења начина за ефикасно представљање тих текстова, па је стога кандидаткиња посегнула за дијахронијским приступом према којем је за сваки појединачни роман, према редослиједу њиховог изласка из штампе, предочила и критички обрадила предметне текстове различите природе. Кандидаткиња даје поглед на Селенићеве романи у светлу књижевне критике; показује се досадашњи степен истражености теме, при чему су критички осврти концентрисани око наслова појединих романа, али недостају сажимања критичких виђења Селенићеве поетике и они текстови који се баве комплекснијим увидом у стваралаштво овога писца. Резултати таквих истраживања презентовани су у овој тези, али нису у овој њеној цјелини издвојени у посебан сегмент.

Четврто поглавље дисертације, *Тематско-мотивска анализа Селенићевих романа (50–148)*, састављено је из великог броја краћих и дужих фрагмената. Ово је уједно нјдуже и централно поглаве у дисертацији. Кандидаткиња је управо кроз микроанализе подведене под широки појам тематско-мотивског понудила своје сагледавање поетике прозног писма Слободана Селенића и у томе лежи научни допринос који је овим радом дала. Полази се прво од такозваних табу тема и њиховог разобличавања. Кандидаткиња их, имајући на уму њихову разноликост и разнородност, сагледава на једном ширем плану и систематизује у три основне групације – историјску сферу, политичку сферу и сферу еротског (сексуалног). У свакој од ових сфера она идентификује оно што би могло да се назове девијантношћу у најширем смислу те ријечи а онда анализира на који начин, којим средствима и с којим ефектима Селенић сваку од њих имплементира у својим романима. Сваку од ових «сфера», кандидаткиња анализира кроз романи у којима се појављују и тиме унутар ове цјелине дисертације доноси микро студије које су добра основа за каснија још ширира проучавања. Селенић нема роман у којем не постоји слој који на неки начин нема дотицај с историјом, политиком и идеологијом и то у њиховом најцрњема наличју. Оне су оваплоћене у крупним историјским процесима и догађајима које појединца носе као матица снажне, дубоке ријеке, онеспособљавајући га да се на било који начин одржи на површини и не потоне. Његошевска сламка «међу вихорове» код Селенића је свеprisутна. Слика ликова које захвата гротло историјске сфере није никада *in medias res*, али је латентно свеprisутна и свеобухватна. До ње се долази чим се мало загребе испод улаштене површине поја зрцали конструкт стварности каква суштински не постоји. Као доминантан слој историјске сфере, кандидаткиња издваја тему српско-хрватских односа и прати их кроз четири фазе – друга половина 19. и почетак 20. вијека; Други свјетски рат; период Маспока; рат деведесетих година 20. вијека. Сваку од ових фаза она идентификује у романима у кјима се налазе, анализира их и појединачне закључке синететизује и генерализује.

За разлику од историјске сфере која је кумулативно ослоњена на српско-хрватске односе, кандидаткиња политичку сферу разуђује у два рукавца. Први од њих бави се темом београдске грађанске класе и комуниста, а други темом Информбироа и Голог отока. Сусрет (или судар) српске грађанске класе и комуниста

једна је од Селенићевих сталних, готово опсесивних тема. Њу писац константно осликава кроз породични пла, доводећи у најближу везу припаднике једне и друге друштвене групације. Управо у том директном контакту, ликови који су носиоци једног или другог животног принципа, спрам оних других се сагледавају као у изврнутом огледалу. Постоји сталност слике грађанства као нечега рецесивног, субмисивног, и слике новопридошлица као проактивних, доминантних. Трагика немогућности досезања треће развијене грађанске генерације у српским породицама стални је мотив. У *Мемоарима Пере богаља* носилац те трагике је Драга чији син рано скончава свој живот. У роману *Писмо/Глава* то су Гуга и Маки који у сусрету с атавистичким немају никакву шансу. *Пријатељи с Косанчићевог венца* имају додатну потку својеврсне сексуалне девијантности која се преплиће с политичком припадношћу, а у роману *Очеви и оци* изузетни изданак стапања два менталитета, два национа – српског и енглеског – Михајло, не може да надживи своју различитост од свега што га окружује. И роман *Timor mortis* који је дубоко и примарно урођен у историчност, нуди и овај слој кроз судбину студента Драгана. Посебно мјесто ова тема има у роману *Убиство с предумишљајем* у којем захвата период од готово једног вијека и залази снажно и у питања српско-хрватских односа, и у сусрет урбаног и руралног до којег долази са сваким помјерањем становништва проузрокованим ратом. За разлику од теме сусрета грађанске и комунистичке класе, тема Информбироа није присутна у свим Селенићевим романима. Кандидаткиња га налази у *Мемоарима Пере богаља* носилац и роману *Писмо/Глава*, те у недовршеном роману *Малајско лудило*. При анализи, кандидаткиња интегрише у ову тему и оне секундарне токове који су с њом коматибилни.

Посљедња сфера коју кандидаткиња анализира је сфера еротског (сексуалног) и она је свеprisутна у Селенићевим романима. Њене варијације су многобројне и није их лако све сагледати. Протежу се од онога што граничи с педофилијом, до опсједнутости женом која на одређен начин једе енормне количине пралина и притом се незауостављиво гоји. Ипак, кандидаткиња је све валере теме сексуалности у Селенићевим романима свела на четири основна слоја – тема линеарне сексуалности, тема хомосексуализма, тема дјечије еротике, тема силовања, проституције, оргијања. Није сваки од наведених слојева присутан у свим романима овога писца, и у овој дисертацији је то наглашено. Тамо гдје је то било могуће, посеже се за аналогијом и генерализацијом. То се посебно односи на тему дјечије еротике и линеарне сексуалности.

Пето поглаве, *Техника пронађеног рукописа* (148–185), базирано је на кандидаткињином истраживању урађеном за потребе магистарског рада и у односу на њега је проширено, продубљено и контекстуализовано унутар оквира теме докторске дисертације. Полази се од апострофирања техника пронађеног рукописа и њиховом идентификовању у предметним романима. Након тога, кандидаткиња пореди Селенићеве романе и анализира сличности и разлике у вези с примјеном ове технике у њима. Закључци до којих долази нови су и чине искорак у подручју истраживања. Детаљне анализе, аналитичност и синтетизовање налаза, те њихово уопштавање понајбољи су дио ове дисертације. Након тога, кандидаткиња посвећује пажњу начинима и типовима изгледа и дескрипције пронађених рукописа те

њиховом функционализовању како унутар предметних романа, тако и у оквирима цјелокупне Селенићеве поетике. даља анализа кандидаткињу води ка идентификовању и класификовању извора који су коришћени за састављање рукописа. Посебна пажња посвећена је поступању према рукопису с наглашавањем критеријума на основу којих ликови бирају који ће рукопис да буде дио склопљене књиге. Сваки од наведених сегмената анализе обухвата све предметне романе у којима се појављује, те овакав приступ истраживању нуди посебан угао увида у радионицу Слободана Селенића, у његове поетичке константе и поетику његовог прозног писма. Посљедњи подсегмент петог поглавља ове докторске дисертације бави се формама пронађеног рукописа. Како је тај поступак у Селенићевим романима изразито фреквентан, то је и богатство варијација типова пронађеног рукописа велико. Кандидаткиња идентификује, анализира и као поетичке карактеристике наводи сљедеће типове форме пронађеног рукописа: писмо, пропратно писмо, разгледница, биографија, аутобиографија, дневник, исповијест, правни акт (спис), новински чланци и списи и њихова фототипска издања. За сваки од њих постављена је оснва за каснија дубља истраживања, како у поетици Слободана Селенића, тако и у поетици других писаца који посежу за техником пронађеног рукописа.

Шесто поглавље ове дисертације чини *Закључак* (186–196). Он представља сукус свих претходних поглавља и има изразито синтетички карактер. Амбициозно је и добро урађен. Он представља својеврсну синтетичку студију о поетици прозног писма Слободана Селенића и у њему су сабрани сви појединачни закључци разасути по претходним поглављима ове дисертације.

Након *Закључка* слиједи *Литература* (197–198) која показује кандидаткињин изразито селекторски став према предметној литератури у којој се нашао релативно мали број библиографских јединица, али је то дијелом проузроковано навођењем само назива зборника радова посвећеног Слободану Селенићу а не и сваког појединачног рада у њему. Осим тога, кандидаткиња је у раду користила већ начињене синтезе које су спроистекле из пера других истраживача поетике овога писца.

На крају дисертације налазе се биографски и библиографски подаци кандидаткиње, те све врсте тражених изјава које су процедурално и формално-правно неопходан дио рада.

У раду се налазе и табеларни прикази садржаја појединих поглавља који доприносе прегледности рада и утиску његове систематичности.

Према свему наведеном, докторска дисертација кандидаткиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” и обимом и квалитетом, како по појединим поглављима тако и у цијелости, испуњава захтјеве насловом детерминисане теме.

5. Научни резултати докторске дисертације

Примарни резултат докторске дисертације кандидатакиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” лежи у до сада непостојећем увиду у поједине слојеве овог важног српског писца друге половине двадесетог вијека. То се посебно односи на нове систематизације тема и функционализовање феномена изгубљеног па нађеног рукописа. Закључци које кандидаткиња презентује биће неозаобилазни за будуће истраживаче књижевног корпуса овога писца, али и других писаца чији су поетички обрасци и технике сродне Селенићевим.

6. Примјењивост и корисност резултата у теорији и пракси³

Докторска дисертација кандидатакиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” вриједно је полазиште за сва будућа тумачења овог феномена. Ово се посебно односи на примјену савремених приступа проучавању књижевности при истраживањима поетичких константи. Анализе предметних романа Слободана Селенића нуде могућности додатних нових оцјена приликом којих ће закључци изнесени у овој дисертацији бити незаобилазни.

7. Начин презентирања резултата научној јавности⁴

Резултати рукописа докторске дисертације кандидаткиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” једним дијелом су презентовани научној јавности кроз објављивање рада у истакнутом националном научном часопису из области науке о књижевности.

Вукмировић Стефановић, В. *Слика грађанског света у романима Слободана Селенића Пријатељи, Убиство с предумишљајем и Малајско лудило, Pgilologia Mediana*, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, година III, број 3, 2011, 165–179.

8. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ⁵

На основу свега предоченог у извјештају, Комисија закључује да докторска дисертација кандидаткиње мр Валентине Вукмировић Стефановић под насловом „Поетика прозног писма Слободана Селенића” у свим елементима одговара предвиђеним узусима ове академске форме. Дисертацијом је показана стваралачка научна креативност, свестрана упућеност у историјат проблема, владање књижевним методима и способност њихове примјене, познавање књижевнотеоријске и књижевноисторијске проблематике широког опсега, те посебно познавање најужег

³ Истаћи посебно примјењивост и корисност у односу на постојећа рејешења теорије и праксе

⁴ Наводе се радови докторанта у зборницима и часописима у којима су објављени (истраживачки проблеми и резултати предмета истраживања докторске дисертације)

⁵У закључку се, поред осталог, наводи и назив квалификације коју докторант стиче одбраном тезе

предмета истраживања. Почетне хипотезе досљедно и прецизно су аналитички образложене и синтетички заокружене у главним дијеловима студије.

У складу са свим што је наведено, Комисија предлаже Научно-наставном вијећу Филозофског факултета Пале Универзитета у Источном Сарајеву да прихвати овај Извјештај и упути га на усвајање Сенату Универзитета у Источном Сарајеву, након чега би у законском року био одређен и термин усмене одбране докторске дисертације.

Мјесто: Бања Лука – Пале

Датум: 30. 5. 2022.

Комисија:

1. др Саша Кнежевић, редовни професор, Специфичне књижевности (Српска књижевност), Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет, предсједник Комисије
2. др Сања Мацура, редовни професор, Српска књижевност и култура с компаратистиком и теоријом књижевности, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, ментор
3. др Жељка Пржуљ, доцент, Специфичне књижевности (Српска књижевност), Филозофски факултет Пале Универзитета у Источном Сарајеву, члан Комисије

Издвојено мишљење⁶:

1. _____, у звању _____ (НО _____, УНО _____,
_____ Универзитет _____,
Факултет _____ у _____, члан Комисије;

⁶Чланови комисије који се не слажу са мишљењем већине чланова комисије, обавезни су да у извештај унесу издвојено мишљење са образложењем разлога због се не слажу са мишљењем већине чланова комисије (члан комисије који је издвојио мишљење потписује се испод навода о издвојеном мишљењу)